

Globoke korenine

France Bevk je nekoč dejal: »Kultura, ta druži ljudi. Ta jih povezuje.«

In teh besedah sem se spomnila v majhni dvoranci Adleške šole, ko sem se 21. marca letos, kot član delegacije krajanov Stare Ljubljane udeležila slavlja ob njihovem krajevnem prazniku.

V imenu krajanov Stare Ljubljane so na slavlju v Adlešičih nastopili in navdušili s svojo umetniško interpretacijo gledališka igralka Jerica Mrzelova, operni pevec Rajko Koritnik in njegov spremljevalec Milan Stante. Ostali kulturni program pa so izvedli domači kulturniki — vaščani.

Adleške žene, zbrane v ženskem pevskem zboru, so s svojimi čistimi glasovi in z nekdanjim partizanskim zanosom pele narodne in partizanske pesmi. Domači godbeniki in tamburaši so s svojo ubranostjo pestrili in povezovali program. Domači plesalci v belokranjskih narodnih nošah pa so ob spremljavi tamburaškega zbora (kljub mrazu) kljub temu, da v pretesni dvoranci zanje ni bilo prostora, dovršeno odplesali svoj folklorni program kar na prostem.

Vsi nastopajoči, s svojo mlado učiteljico, tudi domačino, doma iz Velikih Sel, Anico Jankovičev, ki zdaj poučuje v Črnomlju in v Metliki, a se še vedno zvesto vrača v svoj domači kraj, kjer vodi ženski pevski zbor, so izžarevali v kulturni zagnanosti, v ljubezni do umetnosti, v navdušenju do kulturno prosvetnega dela. In nemara je bila prav v tem tista sila, ki nas je vse, ki smo bili zbrani na tem slavlju pritegovala, a hkrati tudi povezovala in med nami ustvarjala pravo bratsko razpoloženje. Ne tisto formalno, ki je bilo podpisano z dokumentom, pač pa tisto resnično, ki gre do srca, ki v človeku vzbuja občutek domačnosti, občutek, da se je po dolgem času vrnil domov, v domači kraj, po katerem ga je že dolgo želelo.

Prepričana sem, da smo tako čutili vsi. Če obrzi prisotnih so izdajali notranje razpoloženje in sproščenost. Sama sem bila v Adlešičih prvič in ta občutek v meni ni bil nič manjši. In morda sem se prav za-

voljo tega spomnila Bevkovih besed. Kultura, ta zares druži ljudi. Ta jih zares povezuje.

V bratstvu, ki so ga krajanji Adlešičev sklenili s krajanji Stare Ljubljane in s krajanji hrvaškega Prilišča, Vukove Gorice in Ladešic Drage, pa so, poleg kulturne navezanosti, skrite še globlje vezi, še globlje korenine.

»Do pobratenja z Adlešiči ni prišlo šele sedaj, s podpisom pogodbe,« je dejal predsednik borčevske organizacije iz pobratenega hrvaškega Prilišča, tov. Šimunović. »To pobratenje je bilo že v času NOB podpisano s krvjo.«

In nekdanji hrvaški partizan je nihal dogodek za dogodkom. Oživljal je žrtve, samoodpovedi in trpljenje, ki so ga prestajali adleški ljudje.

V Adlešičih je bila bolnišnica karlovaškega vojnega področja. V Adleških vaseh je našlo zatočišče na stotine beguncev, ki so pobegnili pred ustaškimi klavci. To so bili ljudje iz Gorskega Kotarja, iz Like, Korduna in iz drugih krajev zahodne Hrvaške. V Adlešiče so prihajali nešteti borci, pogosto lačni, utrujeni in izčrpani do onemoglosti. Adleški ljudje so vse in vsakogar sprejeli z odprtimi rokami.

»To, kar je za Jugoslavijo pomenil Drvar,« so skoraj legendarno slovesno zvenele govornikove besede, »to so za naše borce pomenili Adlešiči. To vemo mi, preživeli borci iz Prilišča, iz Vukove Gorice, iz Ladešic Drage. To ve celoten Gorski Kotor. To vedo borci XIII. primorske divizije, borci 43. Istrske divizije, borci naše slavne karlovske brigade...«

Se in še je govoril, nihal dogodke in jih nanizal za dolg roman. Na kraju je skoraj tiho vprašal:

»In ali bomo dovolili, da bodo junaški boj, ki je šel skozi te kraje in vse nadčloveške žrtve šle v pozabo?«

Bolnišnica v Bojancih. Kurirska pot, ki je šla skozi Adleške vase in je vzdrževala zvezo med Vrhovnim štabom Jugoslavije, med glavnim štabom Hrvatske in glavnim štabom Slovenije, od rečne postaje do II. operativne cone v Žužemberku — vse to in še mnogo drago-

cenih spomenikov iz časa NOB se počasi izgublja iz spomina. Umira, kot umirajo borci. Nič ni opisanega. Nič ovekovene ga.

»In 22. marec! Praznik, ki ga slavimo danes. Praznik, ki nas hkrati spominja na grozodejstva, ki so jih predstava, ki ga slavimo danes. Praznik, ki nas hkrati spominja na enaintridesetimi leti storili Nemci in njihovi pomagači ustaši. Vas Prilišče so bombardirali in hkrati v sedmih Adleških vaseh zanetili požar. 167 gospodarskih poslopij in 43 stanovanjskih hiš je tega dne zagorelo kot baklja. Padle so žrtve. In vsega tega ne smemo pozabiti. Čas NOB mora biti prisoten vedno in povsod. Ne samo nam, ki smo bili udeleženci boja. Tudi naši otroci in bodoči rodovi morajo vedeti, kako krvava in kako junaška je bila zgodovina njihovih prednikov.«

Besede so se zlivale v prošnjo, v zahtevo, da naj se vendar najdejo ljudje, ki bodo sposobni, da bodo v napisani besedi ohranili vsaj del tega dragocenega in vendar tako težkega boja. A ne prošnja in ne zahteva nista bili potrebni. Podatki, ki so vreli iz nekdanjega hrvaškega partizana so sami po sebi klicali po opisovalcih, po ljudeh, ki naj bi, kot je rekel nekdanji hrvaški partizan, v napisani besedi ohranili zgodovino tudi tega dela naše zemlje, premalo znanega ali vsaj premalo opisanega.

In misel, ki jo je načel predsednik borčevske organizacije iz hrvaškega Prilišča in jo dopolnil predsednik KS Adlešiči, tov. Požek, potem predsednik organizacije ZZZ NOV Adlešiči, tov. Cvitkovič in drugi, je bila ves čas prisotna tudi v govoru predsednika KS Stare Ljubljane, tov. Rozmana, ki je med drugim dejal:

»Zamisli dve borčevski organizaciji o pobratenu občanov KS Adlešiči in KS Stare Ljubljane, ki je bila sklenjena s podpisom pogodbe pred letom dni, je danes že dokaz, da smo bili prav borci tisti, ki smo želeli, da bi se naše bratstvo in enotnost med nami, skovano med NOB, utrdilo in razvijalo tudi v miru. Borci Stare Ljubljane poznamo vašo zgodovino v času NOB in smo ponosni na pobratenje z vami...«

Predsednik Rozman in vsi ostali govorniki pa so si bili enotni, da so žrtve, ki so jih v času NOB dale Adleške vase in celo Bela Krajina, premalo upoštene. Bela Krajina še ni na tisti gospodarski stopnji, kot bi to zaslužila. In tudi adleški ljudje se, kljub številnim žrtvam in zaslugam, ki jih imajo iz najbolj krvavega obdobja naše zgodovine, še borijo z gospodarsko zaostalostjo. Z dograjenjo ceste se počasi vrača življenje, vendar je treba graditi naprej. Potrebno je razširiti industrijske obrate. Modernizirati je treba kmetijstvo. Storitvi je treba vse, da bi v Adlešičih zgradili kulturni dom.

Od razvoja industrije in hkrati od razvoja kmetijstva in ne nazadnje od možnosti nadaljnjega razvoja kulturnih, že starih tradicij Adlešičev, je odvisen obstoj teh vasi. Adlešičani so delovno zagnani ljudje. Želijo in hočejo sodelovati pri gospodarskem razvoju in pri kulturnem napredku, vendar so za samostojen boj gospodarsko prešibki. Potrebujemo družbeno pomoč, ki jo ljudje, kot so Adlešičani, prav gotovo tudi zaslužijo.

In morda (tako vsaj upajo Adlešičani) se bodo s splošnim gospodarskim in kulturnim razvojem Adleških vasi, vrnili v svoje rodne kraje vsi tisti mladi ljudje, ki so po voj-

ni, prav zavoljo gospodarske zaostalosti zapustili domačijo in odšli za boljšim kruhom. Se bo vrnilo vseh štiristo izseljenih Adlešičanov, ki so odšli s trebuhom za kruhom? Adlešičani, ki še vstrajajo na svojih domovih, bi bili srečni, če bi se jih vrnil vsaj del, da bi obnovljene Adleške vase spet zaživele polno in bogato življenje. Bogato zavoljo svoje kulture, zavoljo svoje delavnosti in zavoljo svoje poštenosti in neizmaličene partizanske miselnosti Adleških ljudi.

»Vseh problemov, ki se tarejo zaostale, vendar v času NOB tako aktivne partizanske kraje, kot so Adlešiči, ne bo mogoče rešiti takoj,« je rekel predsednik KS Stare Ljubljane tov. Rozman in dodal: »In vendar je uspeh že v tem, da vsaj sedaj, po treh desetletjih svobode to vprašanje načenjamo, da govorimo o spomenikih naše zgodovine da govorimo o njihovi obnovi.«

KS Stare Ljubljane pa bo za leto 1977 sprejela sklep, da bo-

do stike s pobratenimi Adlešičani tudi v bodoče nadaljevali in poglabljali na vseh področjih dela. Poleg tega bo ta sklep veljal tudi za skoraj 150 Adlešičanov, ki živijo v Ljubljani. Omogočili jim bodo skupno povezovanje dobili bodo svoj prostor, kjer se bodo shajali, kjer bodo našli svoj drugi dom.

Tov. Rozman je ob koncu izrazil zadovoljstvo, ker so se krajanji pobratene Stare Ljubljane, ki so se udeležili slavlja v Adlešičih srečali tudi z borci, ki so prišli z drugega brega Kolpe, iz hrvaškega Prilišča, iz Vukove Gorice in iz Ladešic Drage. Ob tem je dejal:

»Že res, da most preko Kolpe še ni zgrajen a gradili ga bomo s tem, da bomo izmenjavali kulturne manifestacije, da bomo utrjevali bratstvo in enotnost med narodi.«

Srečanje v Adlešičih je v nas vseh zapustilo globoke vtise, ki ne bodo in tudi ne smejo zamreti.

Marta Grom

MARKSISTIČNI KROŽEK V OSNOVNIH ŠOLAH

Osnova je razgovor

Mestni center marksističnih krožkov se, zaradi premanjnih vkušenj, srečuje z vrsto težav pri ustanavljanju krožkov v osnovnih šolah. Prav zato so se v MCMK odločili za dve poti. Prva je povezava s klubi OZN in nastopanju centra v okviru le-ah, druga, pomembnejša, pa je ustanovitev nekaj eksperimentalnih, samostojnih krožkov, ki naj bi se imenovali znanstveno-debatni krožki, zaradi lažjega dostopa do mladih ljudi.

Poti sta dokaj različni, zato sta nujno potrebna dva programa dela. Najtežje je delo pri povezovanju s klubi OZN, saj mora biti program dejavnosti usklajen s programom dejavnosti klubov OZN na osnovnih šolah. Gre predvsem za sodelovanje znanstveno-debatnih klubov pri razgovorih s klubi OZN o aktualnih dogodkih v svetu, s poudarkom na vlogi mladega človeka v družbi in na drugi strani izvedbe ciklusa pogovorov na temo »Kaj je marksizem«.

Osnutek programa za delo marksističnih krožkov na osnovnih šolah obsega tudi razgovore o družbenih vprašanjih in skupinske ogledе družbeno angažiranih filmov ter razgovore o njih. Pri vsem tem pa je potrebno razlagati ozadje, ki je do določenega procesa pripeljalo in navajati mlade ljudi na razmišljanje, kako se problem lahko v bodoče razvija ali reši, saj ta način dela v klubih OZN ni razvit v tolikšni meri, kot bi bilo to potrebno.

V debatnih klubih bodo mlade najprej seznanili s pojmom »marksizem«. Nato bodo prešli na pogovore o družbenih vprašanjih s poudarkom na vlogi mladega človeka v družbi. Seveda pa ne gre prezreti zasledovanja aktualnih dogodkov v svetu in domovini in razpravljanje o tem, pa tudi ne razgovorov na temo samoupravljanje — naša pravica in dolžnost. Namen marksističnih krožkov je tudi navajanje mladih ljudi na samostojno osvajanje marksistične literature. V ta namen bodo uvedli študijsko delo, kjer bodo na preprost način poizkušali obdelati katero od leposlovnih utopičnih del, ter se pogovarjati o problemih, ki jih glavni namen krožkov pa je teoretično znanje prenašati na praktična področja in prav s tem marksistični centri in

krožki opravičujejo svoj obstoj; po tej poti pa bodo stopili tudi najmlajši marksisti na osnovnih šolah.

Uspeh znanstveno-debatnih klubov, posebno še v začetnem obdobju, je odvisen od mentorjev, kako bodo organizirali razgovore, predvsem pa, kako bodo znali na neprislilen način zaposliti člane. Zavedati se moramo, da je mladim v osnovnih šolah potrebno pokazati, da so enakopravni člani naše družbe in da so lahko in morajo biti ustvarjalni. Če mentorju uspe vcepiti to samozavest, potem lahko pričakujemo, da bodo krožki na osnovnih šolah zaživi še bolj, kot marsikateri na srednjih ali celo visokih šolah.

Nadalje se je treba zavedati, da bo moč, ki bo privabljala mlade v sredine tudi samostojno delo, delo, ki bo mladim praktično pokazala uspehe lanskega minulega dela, saj bo tako najlažje spoznaval, da kot enakopraven član naše družbe lahko da svoj prispevek.

Praktično delo je odvisno od iznajdljivosti mentorjev, saj ne moremo računati na samostojno pobudo in delo osnovnošolcev, posebno še, ker nimajo ustreznega znanja iz katerega bi črpali rešitve za zastavljene probleme. Vendar pa lahko že danes nakažemo nekatere smeri tega dela v praktičnem pogledu, saj se mladi iz svojega zornega kota lahko soočajo s problemi naše družbe, filma, zgodovine marksizma, NOB in podobno. Pri zboru mentorjev ne gre prezreti mladih profesorjev sociologije, zgodovine in filozofije iz srednjih in osnovnih šol, ki bi bili pripravljeni prevzeti to, v začetku vsekakor zahtevno in odgovorno delo. Skupaj z občinskimi centri marksističnih krožkov pa je potrebno razmišljati tudi za njihovo moralno stimulacijo.

Andrej Selan

Povedali so

JANKO PUČNIK, predsednik mestnega centra marksističnih krožkov pri Mestni konferenci ZSMS v Ljubljani:

V času, ko smo sestavljali program dela za vse ljubljanske marksistične krožke, smo močnejše kot prej občutili odtujenost centra od samih sredin. Položaj sicer še ni katastrofalen, saj je to le vzrok slabe začetne pove-zave med občinskimi in mestnim centrom marksi-

stičnih krožkov. Ker sam mestni center ne more držati tesnih stikov z vsemi ljubljanskimi marksističnimi krožki, imajo funkcijo obveščanja občinski centri. Slednji so mestnemu centru dolžni poročati o dogodkih, predlogih, spremembah in željah vsakega marksističnega krožka.

Seveda občinski center marksističnih krožkov v občini Ljubljana-Center ni izjema. Pohvaliti gre uspešno povezavo s samimi krožki, pa tudi delo v centru samem, žal pa pogrešamo delegate na sestankih mestnega centra.

Le z redno udeležbo na sestankih mestnega centra in s spoznavanjem dela v vseh krožkih bomo res spoznali realne potrebe krožkov. To pa je predpogoj, da bodo program dela in vse druge oblike idejno političnega usposabljanja (javne tribune, seminarji ipd) res v pomoč vsem mladim marksistom ne le v naši občini, ampak še širše. Pa tudi dogmatizmu se bomo izognili in tako bo marksizem privlačnejši za še širše množice mladih. A. S.